

MARIUSZ SZCZYGIEŁ

**FAKTA MUSÍ
ZATANČIT**

MARIUSZ
SZCZYGIEŁ
**FAKTA MUSÍ
ZATANČIT**

Nakladatelství Dokořán
Jaroslava Jiskrová – Máj

MARIUSZ SZCZYGIEŁ

FAKTA MUSÍ ZATANČIT

Kniha vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR.

Copyright © Mariusz Szczygieł, 2022

Translation © Martin Veselka, 2023

Photography © Petr Dubjak, 2023; Hubert Gostomski, 2022

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Z polského originálu *Fakty muszą zatańczyć* přeložil Martin Veselka.

Fotografie Paweł Bobrowski (reprodukce), Petr Dubjak (titulní strana přebalu),

Hubert Gostomski (zadní strana přebalu).

Redakce Jaroslava Jiskrová. Jazyková redakce Tereza Kodlová.

Obálka, grafická úprava, sazba a konverze do elektronické verze Michal Puhač.

Vydala v roce 2023 nakladatelství Dokořán, s. r. o., Holečkova 9, Praha 5,

dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz,

a Jaroslava Jiskrová – Máj, Štichova 25, Praha 4, jiskrovajaroslava@gmail.com.

Dokořán

ISBN 978-80-7675-167-5 (pdf)

(pdf – 1256. publikace, 427. elektronická;

ISBN 978-80-7675-168-2 (epub)

epub – 1257. publikace, 428. elektronická;

ISBN 978-80-7675-169-9 (mobi)

mobi – 1258. publikace, 429. elektronická)

Jaroslava Jiskrová – Máj

ISBN 978-80-7574-017-5 (pdf)

(pdf – 119. publikace, 61. elektronická;

ISBN 978-80-7574-018-2 (epub)

epub – 120. publikace, 62. elektronická;

ISBN 978-80-7574-019-9 (mobi)

mobi – 121. publikace, 63. elektronická)

Jednou začas je potreba vsechno vysvetlit od zacatku.

OBSAH

Jak jsem se stal mužem	7
Fakta musí zatančit 1	
Svědek	21
Truman Capote: řízek, nebo cordon bleu?	61
Fakta musí zatančit 2	
Valoun zlata	87
Já, gonzo	155
Fakta musí zatančit 3	
Reportáž krok za krokem	185
Půjčovat, nikoli krást!	315
Fakta musí zatančit 4	
Všechno je to takové ošemetné	331
Poděkování	349

JAK JSEM SE STAL MUŽEM

Začalo to udáním.

Postoupil jsem zrovna do osmé třídy, když mi rodiče darovali fotoaparát značky Smena. Z výšky třiatřiceti metrů – tedy ze zlotoryjské Kovářské bašty – jsem tehdy chtěl vyfotografovat své městečko. Pán, který mě pustil nahoru, mi prodal vstupenku a za fotografování požadoval příplatek – nedal mi však na něj žádnou stvrzenku. Po návratu domů jsem nasmolil dopis do lehnického týdeníku *Konkrety* s udáním, že pán na Kovářské baště mě ošidil.

Jeden zapomenutý německý autor psal o „útoku bytí“, na nějž básník reaguje „útokem jazyka“. Já nebyl žádný básník, byl jsem pouhý výrostek sepisující stížnost, nicméně vnímám to tak, že tehdy jsem si poprvé zorganizoval svět. Z beztvare osoby jsem se – ač jsem redakci požádal, aby neuváděla mé příjmení – stal někým se zřetelným tvarem. Přestal jsem být jedináček a mamincin chlapeček.

Dopis otiskli za týden. Byl podepsán „N. N. (redakce zná jméno pisatele)“. Byl jsem nadšený.

V dalším čísle časopisu se nadřízený pána, který mi prodal lístek na Kovářskou baštu, za incident omluvil a uvedl, že se žádný poplatek za fotografování nevybírá. V textu dále sděloval, že zaměstnanec dostal „napomenutí se zanesením do osobních záznamů“. Zvlášť na to zanesení do „záznamů“ jsem byl hrdý. To slovo dodávalo mému činu velkou závažnost.

Po jisté době se mě maminka ptala, jestli chodívám k jezírku. Asi tři sta metrů od našeho paneláku v ulici Podwale se nacházela tuň.

„Ano, chodím.“ – „Já tam totiž zahlídla toho pána z bašty, válel se tam opilý. Nejspíš se opil ze zoufalství, že dostal to napomenutí.“

Představoval jsem si, jak ten muž padá opilý do jezírka a topí se.

Myslím, že tenkrát se zformovala má reportérská zásada – nikdy nepsat o lidech ve zlém.

Proto nejsem investigativní reportér – a ani tato kniha se reportážím tohoto typu nevěnuje. (Doufám, že o nich napíše vynikající investigavec z Lodži Tomasz Patora, ten, co napsal *Lowce kůží* [Łowcy skór].)¹ Jen jedinkrát jsem se své zásadě zpronevěřil, za což jsem následně získal snad všechny žurnalistické ceny, jaké v Polsku člověk může dostat. Záporný hrdina nás obohacuje stejně jako ten kladný, hledejme je tedy oba. Nicméně podruhé už bych tenhle ani žádný podobný text nenapsal.

V prvním ročníku střední ekonomické školy mě přestalo uspokojovat psaní dopisů do týdeníku *Antena* („Chtěl bych poukázat na několik věcí. Domnívám se, že televizní kulturní magazín jako *Pegas* by se měl vysílat po večerních zprávách před hlavním filmem, aby se mu většina diváků nemohla vyhnout. Lidé totiž často vypínají televizi hned po těch detektivních hrůzách. Bylo by vhodnější, kdyby se ty detektivky vysílaly těsně před spaním,“ hřímal patnáctiletý kluk v čísle 33 z 12. až 18. října 1981.). Navíc jsem neměl žádnou radost z toho, že pod mými dopisy se vyjímalo „Mariusz Szczygieł, Złotoryja“. Proč ji tam vůbec zmiňují? Bude mě vůbec někdo brát vážně? Nějakého kluka z maloměsta?

Ve druhém ročníku školy jsem tedy odpověděl na inzerát harcerského týdeníku *Na Przelaj*, který hledal mladé novináře. Zaslal jsem jim text o tom, že žáci se s učiteli nedohodnou, dokud bu-

¹ Reportáž o skandálech na lodžské pohotovosti – pozn. překl.

dou existovat dvě strany – hodnocená a hodnotící. Článek vyšel 28. března 1983. Za padesát řádků textu vysazeného v úzkém sloupci jsem si vydělal své první peníze: dvě stě třicet šest (starých) zlotých. Mohl jsem si za to tehdy koupit jednu knihu.

Vedoucí mé maminky ve zlotoryjském hotelu U Bašty mě pouštěla na svůj psací stroj. Časopis *Na Przetaj* ode mě dostával domyšlivě a s přehnanou vážností psané krátké příběhy – o dívce z Chocianowa, která jako dvanáctiletá šla na potrat, o sebevrahovi z gymnázia v Lehnici, o šestadvacetiletém homosexuálovi ze Slezské Středy, který hledal lásku (slovo „gay“ tenkrát neexistovalo), o noci prožité na záchytce v Jelení Hoře (strávil jsem ji tam ovšem jako mladý novinář, nikoli jako pacient) či o chlapci, který ze školního skladu ukradl zbraň používanou při hodinách branné výchovy...

Sedmnáctiletý Szczygieł popsal chlapcův byt následovně:

Jediný pokoj ve starém činžáku, kde až doposud bydleli všichni pohromadě, působí jako kumbál, kde se uklízí jen málokdy. Zdá se, že majitelé si to tu zařídili podle zásad programního eklektismu. Vedle velké tří dveřové skříně (z padesátých let) stojí pokojový prádelník, jehož vysoký lesk svou lesklost ztratil již dosti dávno. Je na něm všechno – umělými květinami a dřevěnou soškou Jezulete počínaje a tranzistorovým rádiem značky Monika konče. Na stěně s ornamentálním fialovým válečkem² si dvanáct svůdných víl pohrává s labutěmi... Domácnost nebudí dojem, že by tu

² Takto jsem to napsal v roce 1984, v dnešní době to však (jak trefně poznamenala korektorka) nemusí být srozumitelné. Znamená to, že stěny pokoje byly vymalované válečkem s ozdobným vzorem. Tenkrát se to tak říkalo: stěny s válečkem, váleček na stěně.

bydleli zámožní lidé. Ani se o to nepokouší. Vždyť kde by na to brali? Robertova matka pracuje jako kuchařka ve školce a žádný závrtný plat nemá. – A ten opilec jí nikdy svou výplatu nedal...

„Programní eklektismus“, „podle zásad“, „doposud“, „počínaje“, „konče“, „závrtný plat“! Jak já byl přesvědčen, že popis musí znít vznešeně... Dnes už se mi líbí jen „vysoký lesk ztratil svou lesklost“, ale to „dosti dávno“ bych škrtnul.

Jak mám psát, to jsem nevěděl. Snažil jsem se sledovat, jak to dělá Krzysztof Kąkolewski – když mi bylo asi třináct, objevil jsem jeho *Podložené pohádky* (Baśnie udokumentowane) a byl to pro mě objev – jak už dnes vím – iniciační.

Harcerský týdeník ochotně otiskoval moje komplikovaná témata a v létě 1983 mě pozvali na novinářský tábor, který pořádali v Bieszczadech. Za dva měsíce jsem měl oslavit šestnácté narozeniny a konečně jsem odjel na prázdniny bez rodičů (do té doby jsem byl mamánek, a navíc ještě jedináček; když na mě na hřišti letěl míč, byl to horor). V Opolí zpívala Małgorzata Ostrowská *Skleněné počasí* (Szkłana pogoda) a na jihu Polska probíhala akce Bieszczady 40 – harceři tam měli uklízet, stavět, zpívat a poznávat divoké hory. A já jsem se stal nejmladším novinářem časopisu *Stanica*, který vycházel právě pro harcery. První dva týdny se mi nic nevedlo. Všechno, co jsem napsal, bylo nudné a bezbarvé. A tehdy se má tutorka – mladá novinářka Aldona Krajewská (dnes známá pod jménem Wiśniewská, ať ji štěstí nikdy neopouští!) – rozhodla, že ze mě udělá muže.

„Szczygiełku, posad se na chvílku a ukaž mi, co máš v kapsách,“ požádala mě. Vytáhl jsem školní průkaz, potvrzení, že pracuji pro časopis *Stanica*, a peněženku. Aldona mi z ní vytáhla sto zlo-

tých a položila je na stůl. Zbytek věcí schovala do peněženky a tu k sobě do kapsy.

„Tak a teď se pěkně zvedneš od tohohle stolu,“ zavelela, „a vydáš se do Bieszczad. Bez spacáku, stanu, deky, baterky, bez peněz a dokladů. Budeš předstírat, že jsi chudej turista, a zpátky se vrátíš s reportáží plnou dobrodružství, ale ne dřív než za tři dny. Koukni se na mapu,“ otočila se ke stěně, loktem mi odměřila trojúhelník s jedním vrcholem v Ustrzykách. „Přihlas se na těchhle dvou místech,“ ukázala na zbývající dva vrcholy. Každý z těch úseků měřil odhadem třicet kilometrů. „Abys nám doložil, žeš tam opravdu došel, nech si dát na poště razítko.“ Pak se usmála a vtiskla mi do ruky bankovku. „A tady máš stovku pro případ, že by se něco přihodilo,“ vysvětlila mi. „I když by bylo nejlepší, kdyby ses s ní vrátil do redakce. Pro jistotu ti ji označuju žlutou fixou.“

„A kde budu spát?“ zeptal jsem se bezradně.

„Kde chceš. Můžeš pomoci sedlákům na poli, nechají tě za to u sebe přespát.“

Vyrazil jsem ve čtyři hodiny odpoledne. Pamatuju si, jak rychle přicházel do hor soumrak a já z plna hrdla zpíval úryvek z tehdy populární písně kapely Budka Suflera & Urszula: „Úsvit setře bledou dlaní pot a slzy, noční můra pomine a tíživé sny zmizí...“

U sedláků jsem nespál, co vás nemá! Práce na poli? Vždyť já byl velmistř ve vyhýbání se fyzické námaze. Už ve školce jsem si nejraději hrál na to, že jsem kancelář.

Narazil jsem na harcerskou základnu, kde se zrovna několik děvčat trápilo s nástěnkou. Texty na nástěnkou jsem ze sebe dovedl plivat jako Bronka ze seriálu *Daleko od silnice* (Daleko od szosy) třešňové pecky.

„Když mi dáte něco k jídlu, tak vám vymyslím skvělý nadpis,“ dělal jsem si reklamu. Hned přinesly palačinky s marmeládou a složily se mi na lístek na autobus.

Narazil jsem také na dřevaře v lese. Byl jsem vyplašený, ale oni se okamžitě zaradovali, že přišel někdo z města, jelikož nedávno se k jejich partě připojil brigádník Mirek, který opustil studia filozofie a chtěl v lese kácet stromy. Neměl si tam chudák s kým popovídat. Mohl jsem přespát u něj na ubikaci na matraci. Mirek utekl z Valbřichu, plánoval, že se ožení a usadí se v Bieszczadach...

Za tři dny jsem se vrátil do Ustrzyků – a v kapse jsem měl sto dvacet tři zloté!

Tak vznikla má PRVNÍ OPRAVDOVÁ REPORTÁŽ.

Aldoně Krajewské, časopisu *Na Przelaj* a Bieszczadům budu do konce života vděčný za to, že od léta 1983 až dodnes mě neopouští základní myšlenka – VŽDYCKY si v životě poradím. I kdyby mě vysadili třeba uprostřed varšavské Marszałkowské třídy nahého, bez přístřeší a s prázdnou kapsou, za týden už budu půjčovat peníze ostatním na úrok. Od šestnácti let mám v sobě pocit – můžu cokoliv!

(Téměř se bojím pomyslet, že kdyby provedla Aldona Krajewská něco takového dítěti dnes, možná by ji za to rodiče poslali do vězení.)

Když jsem v roce 1985 skládal maturitu, už jsem věděl, že mě přijali na žurnalistiku. Vyhrál jsem totiž soutěž ministerstva národní osvěty a týdeníku *Razem* pro žáky závěrečných ročníků středních škol. Jmenovala se *Index za debut* a hlavní výhrou bylo přijetí na fakultu žurnalistiky. Soutěžní klání ve Varšavě trvalo pět dní. Jeli jsme tam dva – já a Krzysztof Samborski. Předpokládali jsme, že zvítězí pouze jeden z nás, protože není možné, aby hoši z „nějaké Złotoryje“ vyhráli oba.

Já jsem neměl šanci, protože už v autobuse Złotoryja–Lehnice se mě Krzysiek zeptal, jestli znám Kafku. Přisahám, že mě tehdy napadlo, jestli to není nějaká značka kávy. Když vyšlo najevo, že ho neznám, bylo mi jasné, že prohraju, protože nečtu to, co se patří. Krzysztof byl atraktivní kluk, mužný, sportovec, navíc brunet, takže jsem se dlouho pokládal za jeho rub, zvláště když byl sečtější než já. Báł jsem se, že když nebudu jako Krzysiek Samborski, nemám světu co nabídnout. Navíc jsem absolvoval střední ekonomku v Lehnici se specializací provozní ekonom, a přestože se obě mé polštinařky – Zofia Szachowiczová a Stefania Błaszczaková – hodně snažily, neměl jsem toho v hlavě tolik jako žáci slavného varšavského Batoryho gymnázia.

V rámci jednoho soutěžního úkolu poslali celou naši skupinu na Różyckiego tržnici. Měli jsme si tam najít svá témata. Přistoupil jsem k dívce v mém věku, která se opírala o zeď... Byla pro mě ideálním tématem, protože já jsem měl euforii vrozenou, zatímco ona se do ní dostávala uměle. Později, když už jsem bydlel ve Varšavě, jsem ji potkával často pod vlivem, jak shání peníze tu na nádraží, jindy zase na Starém Městě.

Z dvacetičlenné skupiny vybrali sedm laureátů – včetně nás dvou. Krzysiek se později zamiloval do Střední Asie, dnes je z něj cestovatel a pořádá profesionální hromadné výpravy. Napsal knihu *Snědl jsem Marca Pola* (Zjadłem Marco Polo), kterou jsem s chutí „zhltнул“ a zapamatoval si, že „cesty nám zpočátku berou řeč a posléze nás nutí k nepřetržitému vyprávění bez zastavení“.³

³ Nedávno, 6. února 2022, jsem s Krzysztofem mluvil a zrovna se chystal na výpravu do Afriky. Řekl mi: „Cestuju proto, abych poznal svět, a utěšuju se tím, že je to *de facto* reportéřská práce. Na ty své výpravy se připravuju, shromažďuju dokumentaci, seznamuju se s historií a kulturou. Ukládám si vzpomínky z předchozích

Novinář Wieńczysław Zaczek pak laureáty soutěže vyzpovídal pro svůj časopis *Razem*.

Zeptal se mě: „Jaké to bylo?“

Odpověděl jsem: „Ále...“

„Náročné?“ vyptával se.

„Ne. Ale dost jsem se bál, ozvala se mi žaludeční neuróza.“

Winek (později jsme se stali kolegy) se mě mimo rozhovor zeptal (tak jsem si to zapamatoval), jestli chci skutečně uvést, že to nebylo náročné. „Někomu to totiž může být líto, protože to tvé ‚ne‘ zaznělo hodně rezolutně, a přitom jiní účastníci říkají, že to náročné bylo.“ Pomyslel jsem si – nebudu nic předstírat, povídat si s lidmi a psát pro mě není nic náročného.

A nejspíš právě tehdy jsem pocítil, že jsem pro život vybavený vším, co potřebuji.

Na školu jsem se vykašlal už po prvním ročníku. Masová komunikace, novinářské žánry, mediální systémy... Z prvního semestru jsem měl neopravenou nedostatečnou a na konci druhého tři další. Na opravné termíny jsem nešel. Už jsem si vydělával psáním, jenže má milovaná redakce časopisu *Na Przetaj* mě nemohla přijmout jako zaměstnance. Do nějaké práce jsem však musel, protože jinak bych byl jako nestudující a nezaměstnaný prohlášen za příživníka, z čehož koukaly jen potíže s milicí. Visela nade mnou však ještě další a větší hrozba – ztratil jsem nárok na lístky na maso! Ty jsem každý měsíc posílal mamince do Złotoryje, takže pokud bych je najednou přestal posílat, došlo by jí, že už nestuduju.

výprav. Jen ten svůj reportážský výtěžek sdílím výlučně s těmi, kdo se mnou jezdí na další cesty. Momentálně nepocituju potřebu psát. Přinejmenším do okamžiku, kdy narazím na nějakou opravdu špatnou knihu, která si vydobyla úspěch.

Nechal jsem se proto zaměstnat na poště Varšava 36 v Chełmské ulici, na expedičním oddělení. Zaměstnanci pošty totiž dostávali stejné lístky jako studenti a mohl jsem je tak dál posílat domů!

„Začněme tím, že musíte dávat pozor, abyste si při používání horkého vosku na balíky nepolil ruce. Flek, který by vám tam zůstal, už by dovedl odstranit jenom lékař, ovšem i s kůží...“

„Panebože...“

„Ale nedělejte si starosti. My už tady vosk nepoužíváme, místo něj máme samolepicí štítky.“

„Tak proč mi o něm říkáte?“

„Něco říkat musím.“

První den na expedici balíků a dopisů dostávám do ruky poštovní razítko na dlouhé rukojeti. Mám ho nabouchat na kupici dopisů, které leží na stole. To však ještě netuším, že se mi nepodaří orazit ani pět z nich. „Razítkování je komplikovaná věc. Jeho složitost tkví v tom, že je nutno chytit rukojeť až na konci, zvednout razítko do určité výšky, pak jej téměř bezvládně spustit na dopis a v okamžiku, kdy se dotkne obálky, jej rázně zvednout nahoru.“

A obecně vzato jde o to, že žádný člověk, co se jen tak namane, není schopen orazítkovat dopisy, aniž by se při tom nepolil inkoustem nebo to nerozmazal. Tuto činnost mohou provádět pouze kvalifikovaní zaměstnanci. S ohledem na to by bylo vhodnější, kdyby mě naučili něco jiného. Na expedici pracují čtyři ženy. Žádná z nich ale nemá chuť mě školit. Paní Krysia si upravuje vlasy, paní Mela hlasitě křikne, že prémie jí za to nedají, tak za co by mě učila, starší paní zase prohlásí, že ona je tam jen na půl úvazku. A všechny jako by to říkaly jen tak do prostoru, za-

tímco já stojím bezradně uprostřed místnosti. Nakonec se od velkého nástěnného pořadače na doporučené dopisy ozve zrzavá paní Wanda: „Vy jste studoval?“

„Ano, ale na rok jsem přerušil.“

„No a to je právě ono!“ skáče mi do řeči. „Vidíte, a můj syn se na vysokou snažil dostat dvakrát a nevzali ho, protože nebylo místo. Vy jste se dostal, a to místo nevyužíváte, tak proč vás tu máme něco učit?“

Další den si mě už dámy od rána oblíbí. Vyprávím jim, že si sám vařím. A co? Smažím řízky z mrkve a tvarohu a chutná to jako jahody. Všechny si ten recept vyzkouší. Jen paní Mela kroutí hlavou. Manžel by ji vyhodil, kdyby mu naservírovala něco takového. K obědu musí být maso, protože jinak člověku žaludek nedá pokoj.

„Vegetariáni...“ prohodím nesměle.

„Víte, vegetariáni, to je takovej... produkt propagandy,“ usmívá se. „Maso totiž není, a tak se snaží lidem namluvit, že je rakovinnotvorný a že úplně nejhorší je smažený. Myslí si, že nás odnaučí jíst maso.“

„Ale i hranolky prohlásili za rakovinnotvorný,“ namítám.

„No tak to už sama nevím... vždyť jaký zájem by mohli mít na bramborách?“

Tak s tímhle jednadvacetiletým reportérem, který „měl ucho“, už jsem docela spokojený. Reportáž samozřejmě vyšla v časopise *Na Przetaj*.

Po týdnu stráveném na expedici jsem bohužel od paní vedoucí uslyšel: „Pracuje moc rychle!“ Ráno bylo naší povinností zanést adresáty a čísla doporučených dopisů do tabulek s kolonkami. Doručitelé je brali na obchůzku do rajonu a adresáty se do nich podepisovali po

přijetí zásilek. Zaměstnankyně už měly svůj rytmus a já jim ho narušoval: vyplnily první soupis a já mezitím stačil zaplnit tři. „Pošlu ho do rajonu,“ řekla vedoucí a já začal roznášet korespondenci, důchody a noviny. Byla to zima století, 1986/87, a mnoho listonošů bylo nemocných. Každý den jsem proto za někoho zaskakoval. Brzy jsem se stal mistrem pošty v dýškách. Penízky se jen sypaly, měl jsem z toho druhý plat. Oblékal jsem se tenkrát do černého a na bundu si připínal sovětské propagandistické odznaky. Ještě jsem netušil, že Susan Sontagová něčemu takovému říkala *camp*.

První dýško jsem dostal od příjemné starší dámy za doručení obyčejného dopisu – a bylo to hned dvě stě zlotých! Byla uchválena: „Pročpak nosíte tolik sovětských odznáček, dokonce i s Leninem?“

„Vy nosíte korále, váš manžel určitě kravaty. Já nemám rád kravaty ani korále, a tak si připínám odznaky. Celý svět nosí právě tyhle sovětské. Je to taková bižuterie. A víte, abych pravdu řekl: vyjadřuje to můj kladný postoj k perestrojce.“

Bydlela na sídlišti pro komunistické prominenty, takže s tou perestrojkou jsem to trefil. Život mi ohlašoval: stejně jako jsem neměl problémy s dýškou, nebudu je mít ani s přesvědčováním lidí, aby se stali hrdiny mých reportáží. Upřímně řečeno – brzy jsem zjistil, že mám předpoklady pro dvě činnosti: sňatkového podvodníka a reportéra.

Koneckonců už když jsem jako náctiletý oslovoval různé lidi a nabízel se, že sepišu jejich příběhy – a o různých zajímavých věcech jsem se dozvídal od sestřenic nebo spolužáků –, nikdo mě neodmítl. Když jsem si jako hrdinku reportáže vybral kamarádku svého bratrance, kterou propustili z polepšovny, počínala si, jako by to pro ni byla pocta. Jako by se naplnilo to správné společenské rozdělení – já žiju a ty o tom píšeš.

Když jsem navštívil matku sebevraha bez předchozího ohlášení, protože neměla telefon, bez meškání mě pustila do bytu. Brzy se ukázalo, že „zázrak vyprávění“, jak tomu dnes říkám, pramenil tehdy z toho, že jsem jí připomínal jejího zesnulého syna, který byl o rok, možná o rok a půl mladší než já. Cítila se dokonce zklamáná, když jsem po dvou hodinách chtěl už jít.

Svou reportáž o práci na poště jsem pojmenoval *Byl jsem Napoleonem* (Byl jsem Napoleonem). Vzniklo to tak, že když jsem se jednou vrátil z náročného rajonu, řekl jsem v práci, že tam bydlí snad jen samí blázni, načež paní Marlenu (z balíkové přepážky) prohlásila: „A pan Mariusz je mezi těma bláznama Napoleon.“ Tak mě se-třela, abych neříkal nesmysly. A já jsem to samozřejmě použil v textu.

Setkávám-li se se svým jedenadvacetiletým já, už to není tak špatné, protože v časopise *Na Przelaj* jsem tenkrát měl své mi-stry. Aldona Krajewská, Danuta Zdanowiczová a Jacek Szmidt (v pozdější době šéfredaktor časopisu *Twój Styl*) byli mými profesními mentory ještě před Małgorzatou Szejnertovou a Hannou Krallovou. Pracoval jsem tam tři roky – do jara 1990, kdy jsem se v únoru dopustil manželské nevěry. Jinak řečeno, napsal jsem svou první reportáž do deníku *Gazeta Wyborcza*...

Na Fakultu žurnalistiky a politických věd Varšavské univerzity jsem se dostal ještě jednou, tři roky poté, co jsem prvního studia zanechal. Nestudoval jsem v kuse, opakoval jsem ročník, pak druhý, víckrát jsem žádal o přerušování studia... Nejspíš jsem univerzitním rekordmanem: studoval jsem totiž šestnáct let – od roku 1985 do února 2001, a posléze, hned po prázdninách, jsem tam už jako absolvent začal pracovat. Nicméně působení v roli učitele mi nepřináší žádné potěšení. Snad proto píšu tuto knihu, abych už studentům nemusel opakovat to, co jim mohu o reportáži sdělit.

Nestal jsem se ani fotografem, byť mám dodneška schovanou fotografii, kterou jsem v červnu 1980 pořídil jako třináctiletý na zlotoryjské Kovářské baště za protiprávně naučtovaný příplatek. Je z ní patrné, že už tenkrát jsem měl tendenci hledat formu.

„Věci bez formy jsou nestoudné,“ prohlásila jednou poněkud hádankovitě Hanna Krallová. Pro mě je forma pojivem, jež nás chrání před rozpadem.

Proto je forma reportáže jednou z hlavních hrdinek této knihy.

